

УДК 378.018.43:159.947.5:355.01

Володимир СУШКО

доктор філософії,
Херсонський навчально-науковий інститут
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
<https://orcid.org/0009-0003-7810-2111>
e-mail: volodymyr.sushko@nuos.edu.ua

САМОМОТИВАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

У статті здійснено теоретичний аналіз сутності та структури самомотиваційної компетенції здобувачів вищої освіти дистанційної форми навчання в умовах воєнного стану в Україні. Актуальність дослідження зумовлена трансформаційними процесами в системі вищої освіти країни, релокацією закладів вищої освіти, а також підвищеним рівнем психоемоційного навантаження на студентів, що спричинено умовами невизначеності, небезпеки та стресу. Обґрунтовано, що самомотивація виступає ключовим чинником ефективної самоорганізації, саморегуляції. Проаналізовано основні внутрішні та зовнішні чинники формування самомотиваційної компетенції, серед яких провідну роль відіграють ціннісно-сміслові орієнтації особистості. Визначено значення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу як умови формування самоефективності та підтримання мотиваційної активності студентів ЗВО. Розкрито особливості впливу внутрішньої та зовнішньої мотивації на навчальну діяльність здобувачів освіти, їх адаптацію до дистанційного формату навчання та рівень академічної успішності. З'ясовано, що внутрішня мотивація забезпечує більш стійку навчальну активність і сприяє глибшому засвоєнню знань, тоді як зовнішня мотивація виконує допоміжну регуляторну функцію. Особливу увагу приділено трансформації мотиваційної сфери студентів у процесі навчання, а також ролі апостеріорного досвіду як чинника розвитку самомотивації. Доведено, що позитивний і негативний досвід за умов адекватної рефлексії сприяє формуванню адаптивних стратегій поведінки, підвищенню рівня результативності та оптимізації використання психоемоційних ресурсів особистості в умовах воєнного сьогодення.

Ключові слова: автономія студента; академічна мотивація; внутрішня мотивація; інтерактивне навчання; саморегуляція; самостійна робота; результативність.

Volodymyr SUSHKO

Kherson Educational and Scientific Institute of the Admiral Makarov
National University of Shipbuilding

SELF-MOTIVATION COMPETENCE OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION ENROLLED IN DISTANCE LEARNING PROGRAMS DURING WAR

The article provides a theoretical analysis of the essence and structure of self-motivational competence of higher education applicants engaged in distance learning under martial law in Ukraine. The study's relevance is driven by transformational processes in the

country's higher education system, relocations of institutions, and higher psycho-emotional burdens on students due to stress, danger, and uncertainty. It is substantiated that self-motivation is a key factor in effective self-organization and self-regulation. The main internal and external factors of forming self-motivational competence are analyzed, with value-semantic orientations of a personality playing a leading role. The study defines the importance of subject-subject interaction among participants in the educational process as a condition for building self-efficacy and sustaining the motivational activity of university students. The paper reveals how intrinsic and extrinsic motivation affect students' learning, their adaptation to distance learning, and academic success levels. It is clarified that intrinsic motivation ensures more stable activity and promotes a deeper assimilation of knowledge, whereas extrinsic motivation serves an auxiliary regulatory function. Particular attention is given to the transformation of students' motivational sphere during learning, and the role of a posteriori experience as a factor in self-motivation development. It is proven that positive and negative experiences, given adequate reflection, help form adaptive behavioral strategies, increase resilience, and optimize the use of psycho-emotional resources in today's wartime context in Ukraine.

Keywords: student autonomy; academic motivation; intrinsic motivation; interactive learning; self-regulation; independent work; resilience.

<https://doi.org/10.31891/PT-2026-2-45>

Стаття надійшла до редакції / Received 02.04.2026

Прийнята до друку / Accepted 30.04.2026

Опубліковано / Published 28.05.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Володимир СУШКО

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сьогоденням в Україні зумовлено певні трансформації, зокрема в освіті, а також деякі виклики для організації як освітнього процесу, так і освітнього простору та середовища, зокрема в закладах вищої освіти (ЗВО), що були релоковані й вимушено перейшли на дистанційну форму навчання через воєнну агресію з боку росії. Такі умови потребують від студентів суб'єктної самоорганізаційної дисципліни, саморефлексії та самомотиваційних чинників. Деяким здобувачам доводиться за певних обставин організувати освітній простір і середовище автономно (в окупації, на робочому місці, в укритті, вдома тощо). Така автономія обумовлює великі затрати психоемоційних ресурсів. Стресові ситуації, пов'язані з повітряними та наземними терористичними атаками, особливо в нічний час, негативно впливають на когнітивні функції, можуть спричинити емоційну лабільність, психологічне виснаження, що зокрема може деструктивно вплинути на академічну успішність здобувачів освіти.

Отже, питання формування самомотиваційної компетенції студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання у военний час є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження особливостей мотивації навчання студентів, психологічного феномену, зовнішньої та внутрішньої мотивації навчання, мотивації досягнення академічної успішності для процесу соціально-психологічної адаптації студентів представлено в роботі С. Кузікової та С. Пухно [6]. Питанню розвитку у менеджерів компетентності із самоменеджменту й самомотивації та встановлення чинників сприяння й перешкоджання самомотивації присвячена праця Т. Сазонової [9]. Дослідження питання мотиваційної основи професійної самоактуалізації особистості, змісту та структури професійної мотивації особистості, впливу мотивації на професійну діяльність особистості, взаємозв'язку мотивації та професійної самоактуалізації майбутніх фахівців висвітлено в науковій розвідці Р. Ляшенко [7]. Питання професійної компетентності та неперервної самоосвіти в контексті шляхів самореалізації й самовдосконалення педагогічних працівників досліджувала Л. Армейська [1]. Проблеми самоорганізації студентів, їх саморегульованого навчання та мотивації навчальної діяльності як одного з провідних чинників підготовки майбутніх фахівців у педагогічно-психологічному аспекті, зокрема в умовах дистанційного навчання досліджували такі науковці, як: Л. Бондар, Н. Литвинчук [2], В. Волошина-Нарожна [3], С. Ганаба [4], Ю. Іваненко [5], J. Heckhausen, H. Heckhausen [8].

Аналіз наукової літератури показав, що ефективність організації освітнього процесу та самостійної роботи студентів полягає не лише в тому, щоби сформувати предметні знання у процесі навчання, але також сформувати компетентності щодо організації, самоорганізації навчального процесу.

Формулювання цілей статті

Метою статті є теоретичний аналіз сутності та структури самомотиваційної компетенції студентів ЗВО як одного із головних чинників успішності в навчанні за умов сьогодення.

Виклад основного матеріалу

Як зазначає Т. Сазонова, самомотивація є однією з основних умов досягнення успіху особистістю, досягнення нею цілей із найменшими витратами як психологічних, так і матеріально-

фінансових, трудових і часових ресурсів. Саме на шляху пошуку в собі сил і мотивації до саморозвитку й самовдосконалення людина може досягти психологічного та фізичного комфорту [9, с. 126]. З огляду на думку Т. Сазонової, можемо зауважити, що самомотивація та самоменеджмент є невід'ємними й обов'язковими компетенціями студентів, на що зокрема впливають як внутрішні особистісні, так і зовнішні чинники: професійні орієнтири обраного фаху, корпоративна культура ЗВО, його менеджменту, організація освітнього процесу та простору, його фінансування, створення внутрішньоорганізаційної бібліотеки, висвітлення причинно-наслідкового зв'язку між результатами саморозвитку здобувача освіти, його результатів навчання та винагородою (створення ситуації успіху, оцінювання формальне й формувальне, рефлексія) [9, с. 126].

Вмотивованість на досягнення та здобуття знань у студентів, які обрали професійний напрям за порадою інших (близьких, родичів, друзів, авторитетних дорослих), якісно відрізняється від умотивованості тих здобувачів освіти, які обрали фах самостійно за внутрішньо-пізнавальними орієнтирами. Перші, до того ж, мають низьку соціально-психологічну адаптивність, низький рівень зацікавленості до навчання в ЗВО, до відвідування занять, мають низький рівень виконавської навчальної дисципліни. Щодо формування навчальної самоорганізації студентів, то систему особистісних цінностей становить не змістовне наповнення освітнього процесу, а переважають зовнішні мотиваційні чинники, такі як високі бали оцінювання, диплом, стипендія, соціальне схвалення, визнання [6, с. 92]. Однак, серед іншого деякі здобувачі освіти мають за мету стати висококваліфікованими фахівцями та прагнуть досягти успіху в професійній діяльності, здобути глибокі знання, що є також одним із самомотиваційних чинників щодо якісної та свідомої самоорганізації освітнього процесу [6, с. 93]. До того ж, такі фактори як свідоме визначення студентами близьких і віддалених цілей навчання, його науково-методичне забезпечення, упровадження інновацій у навчанні, індивідуалізація роботи зі студентами, створення сприятливої психологічної атмосфери взаємодії учасників освітнього процесу, залучення студентів до професійної діяльності – усе це позитивно впливає на динаміку мотивації навчання [6, с. 93], а отже, сприяє формуванню та розвитку самомотиваційної компетенції організації освітнього процесу студентів ЗВО за дистанційною формою під час воєнного стану.

Погоджуємося також із думкою С. Кузікової та С. Пухно, що на сьогодні одними з головних завдань ЗВО є формування в здобувачів

освіти компетентностей самоорганізації. Науково-педагогічним працівникам закладу разом із адміністрацією треба здійснювати «суб'єкт-суб'єкту» взаємодію та співпрацю зі студентами, що сприятиме створенню для них ситуації успіху в освітньому процесі, а також надаватиме відчуття самоефективності, впевненості у власних інтелектуальних можливостях [6, с. 93].

Мотивація як така не може існувати сама по собі, вона є ситуативним продуктом людської життєдіяльності залежно від поставленої мети, що її треба досягти. Власне на мотивацію щодо досягнення мети впливають багато факторів, таких як внутрішньоособистісних, так і зовнішньоситуативних, а також очікувані результати дій і їх наслідки [8, с 4].

Особистісноіндивідуальні поведінкові диспозиції, такі як риси характеру, психологічні, аксіологічні фактори, з усвідомленням причинно-наслідкових зв'язків у контексті суперечностей імпліцитно-експліцитних мотивів за умов сьогодення можуть упливати як конструктивно, так і деконструктивно на формування самомотиваційної компетенції студентів ЗВО щодо самоорганізації освітнього процесу, простору та середовища задля досягнення основної мети (свідомо визначеної цілі): здобуття вищої освіти, набуття фаху, професійного розвитку, соціального статусу, фінансово-матеріального благополуччя тощо [8, с 5].

Здобувачі освіти, вдаючись до саморегульованого навчання, можуть управляти власними емоціями, інтелектуально-когнітивними процесами, формувати власну поведінкову диспозицію, що безпосередньо впливає на їх фізіологічний та психічний стан. Відповідно до усвідомлено встановленої мети саморегульоване навчання спрямовано на впорядкування та класифікацію діяльності, залежно від умов та потреб, що зумовлює розкриття індивідуальних здібностей студентів і корегування психофізіологічних функцій організму. Це лояльне та варіативне навчання уможливує інноваційні підходи до вирішення певних питань, тобто усвідомленої встановленої мети, з урахуванням майбутніх перспектив, Саморегульоване навчання радше задаючи відповідні орієнтири та стратегії освітнього процесу. Освітнє середовище є багатовекторним і складним явищем, що перебуває у постійному трансформативному русі та саморозвитку, де змін зазнає як організація та реалізація освітнього процесу та простору, так і безпосередньо здобувачі освіти, що стимулює їх внутрішній потенціал і розширює простір їх можливостей [4, с. 16-17].

Використання метакогнітивних і саморегулятивних стратегій у навчальному процесі є важливим фактором у прогнозуванні успішних

результатів навчання в умовах невизначеності. До того ж завдання навчити студентів використовувати метапізнання, щоб усвідомити своє ставлення до навчальної дисципліни або своєї спеціальності, – важливий крок на шляху до формування професійного мислення[3, с. 26]. Основні саморегулювальні фактори позитивного онлайн-навчання студентів в умовах війни зазначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні саморегулювальні фактори позитивного онлайн-навчання студентів в умовах війни

Саморегулювальний фактор	Характеристика	Позитивний результат
Постановка цілей	Визначення реалістичних навчальних цілей і планування діяльності	Підвищення організованості та академічної успішності
Метакогнітивний моніторинг	Усвідомлення власного процесу мислення та контролю навчання	Покращення якості засвоєння матеріалу
Саморефлексія	Аналіз власних досягнень, помилок і труднощів	Корекція навчальних стратегій
Управління емоціями	Контроль тривоги, стресу та емоційного виснаження	Психологічна стійкість в умовах війни
Навчальна мотивація	Усвідомлення значущості навчання та професійного розвитку	Підвищення залученості до освітнього процесу
Управління часом	Планування режиму навчання та розподіл навантаження	Зниження прокрастинації
Пошук зворотного зв'язку	Взаємодія з викладачами та одногрупниками	Покращення результатів навчання
Самоефективність	Віра у власні можливості виконати навчальні завдання	Формування впевненості та наполегливості
Метакогнітивні стратегії	Планування, моніторинг, оцінювання та виправлення помилок	Ефективне опанування знань
Адаптивність	Гнучке пристосування до змін і кризових умов	Стабільність навчальної діяльності під час війни

З огляду на табл. 1, можемо зазначити, що ефективність онлайн-навчання студентів в умовах війни значною мірою залежить від сформованості навичок саморегульованого навчання та розвитку метакогнітивних процесів. Важливими чинниками успішної навчальної діяльності виступають постановка цілей, саморефлексія, метакогнітивний моніторинг, управління емоціями, мотивація та адаптивність, які забезпечують здатність студентів організувати

власне навчання, контролювати результати діяльності й конструктивно реагувати на стресові та кризові обставини.

Узагальнення наведених факторів свідчить, що саморегульоване навчання не лише підвищує академічну успішність і якість засвоєння знань, а й сприяє формуванню психологічної стійкості, впевненості у власних можливостях та готовності до професійного саморозвитку. Особливої ваги в умовах воєнного стану набувають навички емоційної саморегуляції, управління часом і пошуку зворотного зв'язку, які допомагають студентам підтримувати продуктивність навчальної діяльності навіть у ситуації невизначеності та постійного стресу.

Отже, розвиток саморегулювальних механізмів та метакогнітивних стратегій є необхідною умовою забезпечення результативного онлайн-навчання, успішної адаптації студентів до сучасних викликів і підвищення ефективності освітнього процесу в умовах війни.

Обрання здобувачами освіти усвідомленої мети абстрактної чи конкретної може бути контролювальним фактором поведінкових диспозицій щодо досягнення успіху в навчанні, роботі, спорті, а також мобілізаційним фактором залучення мотиваційних ресурсів і їх захисту від деструктивного впливу відволікального фактору [8, с. 5]. Однак з огляду на певний соціальний досвід, відсутність цілей та усвідомленої мети, на відміну від «хороших» цілей і їх успішної реалізації, є деструктивним психологічним фактором для відчуття компетентності та психологічно-фізичного благополуччя [8, с. 5].

Однак, мотивація студентів упродовж навчання в ЗВО зазнає певних трансформацій [6, с. 92]. На початку, для більшості здобувачів у пріоритеті є внутрішні мотиви, що активізують і систематизують пізнавальну діяльність, інтерес до здобуття освіти, що безпосередньо пов'язано з обраним фахом. Для студентів старших курсів більш характерним стає інтерес до власне процесу навчання, його результатів (здобуття відповідних компетентностей як теоретичних, так і практичних для подальшої професійної діяльності) [6, с. 92].

На нашу думку, для здобувачів вищої освіти, які навчаються на старших курсах, на самомотивацію як чинника успішності в навчанні, зокрема дистанційної форми, може впливати також апостеріорний досвід емпіричного характеру як позитивний, так і негативний. Позитивний апостеріорний досвід уможливорює відчуття й оцінити позитивні результати домагань, створює ситуацію успіху. На основі здобутого позитивного досвіду студент може орієнтуватися на вже напрацьовані механізми досягнення освітньої мети й успішності в

навчанні. Це може обумовити як меншу витрату психологічного ресурсу, а також і матеріально-фінансового, трудового та часового, так і позитивний вплив на психоемоційний стан особистості. Негативний апостеріорний досвід із зануренням в адекватну рефлексію також може конструктивно вплинути на самомотивацію студента як мотиваційний чинник самовдосконалення, самоорганізації задля досягнення освітньої мети та досягнення успіху на основі, зокрема, адекватної резильєнтності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, самомотиваційна компетенція є однією з ключових складових успішної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти як за очною формою, так і в умовах дистанційного навчання під час воєнного стану. Вона інтегрує в собі здатність до визначення адекватних цілей, саморегуляції, рефлексії, мобілізації внутрішніх ресурсів і підтримання стійкої навчальної активності та дисципліни в умовах підвищеного стресу й невизначеності.

У взаємодії внутрішніх (ціннісно-сміслових орієнтацій, особистісних рис, рівня усвідомленості цілепокладання) та зовнішніх чинників (організації освітнього процесу, психологічного клімату, педагогічної підтримки, умов дистанційного навчання) зумовлюється формування самомотиваційної компетенції. Важливу роль відіграє створення ситуації успіху, розвиток самоефективності та впровадження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Внутрішня мотивація забезпечує глибшу залученість до освітнього процесу, є більш стійкою та ефективною порівняно із зовнішньою і сприяє розвитку професійної ідентичності. На початкових етапах навчання зовнішні мотиваційні чинники можуть виступати додатковими регуляторами поведінки студентів.

Апостеріорний досвід (як позитивний, так і негативний) є важливим ресурсом розвитку самомотивації як чинник формування адаптивних стратегій поведінки, підвищення резильєнтності й оптимізації витрат психоемоційних ресурсів.

У перспективі подальших досліджень може бути емпіричне вивчення рівня сформованості самомотиваційної компетенції здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану, а також розроблення психолого-педагогічних технологій її цілеспрямованого розвитку в освітньому середовищі за дистанційною формою навчання.

Література

1. Армейська Л. В. (2019). Професійна компетентність та неперервна самоосвіта: шляхи самореалізації й самовдосконалення педагогічних працівників. *Проблеми сучасної освіти*, (10), 5-14. вилучено із <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/article/view/16025>
2. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, червень 2020. № 11. С. 67–71. URL: https://eprints.ua.edu.ua/id/eprint/8358/1/NZ_Vyp_11_Psyhology.pdf
3. Волошина-Нарожна В. О. До проблеми саморегульованого навчання в умовах невизначеності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія». 2023. № 16. С. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2023-16-22-27>
4. Ганаба С. Саморегульоване навчання: концептуальні ідеї, досвід, практики. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогічні науки. 2023. № 4(35). С. 5–22.
5. Іваненко Ю. Дистанційне навчання як засіб розвитку самоорганізації студентів. *Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка; [за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої]. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2020. Вип. 49. С. 60–83. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-49.60-83>*
6. Кузікова С. Б., Пухно С. В. Особливості мотивації навчання студентів педагогічних спеціальностей закладу вищої освіти. *Слобожанський науковий вісник*. Серія: Психологія. 2024. Вип. 1. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.16>
7. Ляшенко Р. О. Розвиток мотивації особистості майбутнього фахівця в процесі професійної самоактуалізації. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 207. С. 217–221. DOI: <https://10.36550/2415-7988-2022-1-207-217-221>
8. Heckhausen J., Heckhausen H. *Motivation and action: 3rd edition*. Cham: Springer International Publishing AG, 2018. 909 p. URL: <https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Motivation%20and%20Action-%203rd%20edition-%202018.pdf>
9. Sazonova T. Self-motivation as an integral component of personality efficiency. *Pryazovskyi Economic Herald*. 2020. № 3(20). http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/24.pdf

References

1. Armeiska L. V. Profesiina kompetentnist ta neperervna samoosvita: shliakhy samorealizatsii y samovdoskonalennia pedahohichnykh pratsivnykiv [Professional competence and continuous self-education: ways of self-realization and self-improvement of pedagogical workers]. *Problemy suchasnoi osvity*. 2019. (10). P. 5–14. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/16025>
2. Bondar L. V., Lytvynchuk N. B. Motyvatsiia navchalnoi diialnosti studentiv yak providnyi chynnnyk pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Motivation of educational activities of students as a leading factor in the preparation of future specialists]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriiia «Psykhologhiia». Ostroh : Vyd-vo NaUOA, 2020. № 11. P. 67–71. URL: https://eprints.ua.edu.ua/id/eprint/8358/1/NZ_Vyp_11_Psykhology.pdf
3. Voloshyna-Narozhna V. O. Do problemy samorehulovanoho navchannia v umovakh nevyznachenosti [On the problem of self-regulated learning in conditions of uncertainty]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriiia «Psykhologhiia». 2023. № 16. P. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.25264/2415-7384-2023-16-22-27>
4. Hanaba S. Samorehulovane navchannia: kontseptualni idei, dosvid, praktyky [Self-regulated learning: conceptual ideas, experience, practices]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Seriiia: Pedahohichni nauky. 2023. № 4(35). P. 5–22.
5. Ivanenko Yu. Dystantsiine navchannia yak zasib rozvytku samoorganizatsii studentiv [Distance learning as a means of developing students' self-organization]. *Problemy suchasnoi psykhologii* : zb. nauk. pr. Instytut psykhologii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy, Kamianets-Podilskyi nats. un-t im. Ivana Ohienka / za red. S.D. Maksymenka, L.A. Onufriievoi. Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2020. Vyp. 49. P. 60–83. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-49.60-83>
6. Kuzikova S. B., Pukhno S. V. Osoblyvosti motyvatsii navchannia studentiv pedahohichnykh spetsialnostei zakladu vyshchoi osvity [Features of learning motivation in students of pedagogical specialties in higher education institutions]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk*. Seriiia: Psykhologhiia. 2024. Vyp. 1. P. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.16>
7. Liashenko R. O. Rozvytok motyvatsii osobystosti maibutnoho fakhivtsia v protsesi profesiinoi samoaktualizatsii [Development of personality motivation of a future specialist in the process of professional self-actualization]. *Naukovi zapysky*. Seriiia: Pedahohichni nauky. 2022. Vyp. 207. P. 217–221. DOI: <https://10.36550/2415-7988-2022-1-207-217-221>
8. Heckhausen J., Heckhausen H. *Motivation and action*: 3rd edition. Cham : Springer International Publishing AG, 2018. 909 p. URL: <https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Motivation%20and%20Action-%203rd%20edition-%202018.pdf>
9. Sazonova T. Self-motivation as an integral component of personality efficiency. *Pryazovskyyi Economic Herald*. 2020. № 3(20). P. 126. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/24.pdf